

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 16 februari 1928 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 19 § i lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 69, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Carlson* i Mölndal hemställt, att riksdagen måtte besluta, att 19 § i lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Vad i denna lag stadgas äge ej tillämpning beträffande mark, som tillhör kronan, stad, köping eller municipalsamhälle.»

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för berörda hemställan, får utskottet hänvisa till motionens innehåll.

Lagen den 26 mars 1920 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område ägde ej tillämpning beträffande område, som tillhörde kronan eller ingick i tomtindelning, eller i fråga om mark i samhälle, för vilket skulle föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser.

Historik.
1920 års en-sittarlag.

Jordkommissionen hade i sitt under år 1921 avgivna förslag upptagit särbestämmelser för tomtindeldad mark samt från lagens tillämpning undantagit allenast mark, som tillhörde kronan eller som innehades med tomträtt.

Jordkommissionen 1921.

Till stöd härför anförde kommissionen:

Att friköpningslagen icke fått tillämpning på mark, som ingår i tomtindelning, och på mark i samhälle, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, har, såsom också framgår av motiveringen till 1918 års lag, icke sin grund däri, att det beträffande ifrågasvarande lägenheter skulle råda någon så väsentlig skillnad allt efter som de äro belägna inom eller utanför stadsområden, att endast i det senare fallet rätt till friköpning bör tillerkännas lägenhetens innehavare.

Hos kommissionen har framhållits, hurusom inom stationsområden ofta nog marken vore tomtindeldad och att i anledning därav lägenhetsinnehavarna med egna hus saknade möjlighet att få friköpa sina innehavda jordområden. Det bör också beaktas, att till följd av nämnda begränsning av lagens tillämplighet en enligt lagen bestående rätt till friköpning kan gå om intet därigenom att tomtindelning genomföres för det område, där lägenheter med

friköpningsrätt äro belägna, eller därigenom att dylikt område inkorporeras med stad. Med lagens syfte kan icke anses överensstämma, att en redan i rättsligt ställd rätt till friköpning skall gå om intet till följd av dylika administrativa åtgöranden.

I sitt under år 1920 avgivna betänkande rörande skifteslagstiftningen har jordstyeckningskommissionen föreslagit de ändringar i friköpningslagen, som föranledas av samma kommissions förslag till lag om delning av jord å landet m. m., och därvid såsom föremål för friköpning medtagit jämväl mark i samhälle, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser. På grund av vad ovan anförts anser jordkommissionen, att även mark, som ingår i tomtindelning, bör vara föremål för friköpning, och har kommissionen utarbetat föreliggande förslag i enlighet härmed. Härvid har dock av naturliga skäl måst göras den viktiga inskränkningen, att friköpning av tomt får äga rum endast för den händelse tomtinnehavarens byggnader kunna, i förhållande till tomtens läge och beskaffenhet, anses utgöra ett nöjaktigt bebyggande av tomten.

En ledamot, herr *Wohlin*, var skiljaktig i denna delen och anförde därtill:

På av kommissionen anförda skäl finner jag hinder icke möta mot att utsträcka lagens tillämplighetsområde till mark, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser och som icke ingår i tomtindelning, men jag kan icke biträda förslaget om att lagen jämväl skall göras tillämplig å mark, som ingår i tomtindelning. De av kommissionen till stöd för sistnämnda utsträckning av lagen anförda skälen finner jag icke bärande och vill dessutom erinra därom, att ensittarlagens utsträckning till att gälla mark, som ingår i tomtindelning, såväl torde strida mot de grundtankar, som från början varit vägledande för ifrågavarande lagstiftnings förespråkare, som även medföra flera för ifrågavarande samhällen icke förutsedda konsekvenser. Man har med ensittarlagen åsyftat att rädda en mängd på landsbygden förefintliga egna hem på ofri grund, med utgångspunkt från att den jord, varom i sådant fall är fråga, i regel har ett mindre värde såväl för ägaren som för andra personer än nyttjanderättshavaren. Mark åter, som ingår i tomtindelning, ligger ofta på platser med högre jordvärden, och det synes, ej minst med hänsyn till möjlig spekulation, mindre lämpligt att, åtminstone genom en utvidgning av den förevarande lagstiftningens tillämpningsområde, tillerkänna ägare till hus å sådan mark expropriationsrätt till densamma. Jag är dessutom icke i tillfälle att överblicka följderna av en sådan expropriationsrätt med hänsyn till stadsplaner m. m., förutom att vissa bestämmelser i 2 § av kommissionsmajoritetens förslag förefalla mig invecklade och ur vissa synpunkter äventyrliga.

Yttranden
1921.

Förslaget tillstyrktes av länsstyrelserna i Kalmar, Blekinge, Hallands Västmanlands, Kopparbergs och Västernorrlands län. Länsstyrelsen i Stockholms län och byggnadsstyrelsen avstyrkte all tillämpning av lagen å område i stad. Länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Jönköpings, Gotlands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Jämtlands län, överståthållarämbetet och lantmäteristyrelsen avstyrkte, att lagen gäves tillämpning inom tomtindelade område. Direktören för svenska stadsförbundet avstyrkte lagens lämplighet beträffande jord, som ägdes av stad, köping eller municipalsamhälle eller inginge i fastställd stadsplan.

I det till lagrådet under år 1922 remitterade förslaget undantogs från lagens tillämpning förutom mark, som tillhörde kronan eller som innehades med tomträtt, även mark, som tillhörde stad, köping eller municipalsamhälle.

Lagrådet.

Vid granskningen av detta förslag anförde lagrådet:

Vad särskilt beträffar införande av lösningsrätt i fråga om tomtindelade område hava häremot framförts synnerligen vägande skäl såväl av en utav jordkommissionens ledamöter som i vissa av de över kommissionens förslag avgivna yttrandena. Till väsentlig del gälla dessa skäl även mot förevarande lagstiftnings tillämplighet över huvud å mark, som ingår i stadsplan. Särskilt synes påtagligt, att införande av friköpningsrätt till sådan mark skulle gynna en ur stadsplanesynpunkt otjänlig fastighetsbildning. Med hänsyn härtill och då den i förevarande avseende ifrågasatta utvidgningen av lagstiftningens tillämplighetsområde i allt fall torde genom undantagandet av jord, som tillhör stad, köping eller municipalsamhälle, hava praktiskt sett förlorat det mesta av sin betydelse samt i övrigt någon utredning ej förebragts om behovet av friköpningsrätt till enskild jord inom område, varom nu sagts, synes riktigast att begränsa lagens tillämplighetsområde så, att därifrån undantages all jord inom område, för vilket stadsplan blivit fastställd. Däremot synes skäl ej föreligga att i vidsträcktare mån än förslaget innebär från friköpningsrätt undantaga jord i stad eller samhälle utom dess planlagda område.

I den proposition i ämnet, nr 142, som framlades för 1925 års riksdag, föreslogs, att från lagens tillämpning skulle undantagas, förutom mark, som tillhör kronan, stad, köping eller municipalsamhälle, område, som ingår i fastställd stadsplan.

Riksdagen
1925.

I det till lagrådet under år 1925 remitterade förslaget hade stadgandet upptagits i nyssnämnda lydelse. Däremot framställdes av lagrådet icke någon anmärkning.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 252, hemställde herr *Lindhagen*, att lagen måtte omfatta även mark, som inginge i fastställd stadsplan och tomtindelning. Till stöd härför anförde herr Lindhagen följande:

I det framlagda förslaget har utgått jordkommissionens förslag, att lösen även får omfatta *mark, som ingår i tomtindelning*, och i stället föreskrivits än mer, att lagen ej äger tillämpning på *mark, som ingår i fastställd stadsplan*. Äganderättsförhållandena äro ett och stadsplanerna ett annat. Där det inom stadplan finnes någon, som har eget hus på annans grund till en viss omfattning, och detta går för sig, så bör det också gå för sig, att han får sådan rätt till grunden, att han kan behålla sitt hem. En bestämmelse i huvudsakligen det syfte, som innefattas i andra paragrafen i det år 1922 till lagrådet remitterade förslaget, bör bibehållas.

Andra lagutskottet, som för förberedande behandling förehade såväl propositionen som herr Lindhagens ovanberörda motion, anförde rörande motionen i sitt i ärendet avgivna utlåtande, nr 30:

I anledning av motionen vill utskottet framhålla, att, om ock vissa skäl kunna tala för en utvidgning av ensittarlagens tillämplighetsområde i nu förevarande avseende, hinder i allt fall för närvarande torde möta emot en

dylik utvidgning. Såsom bekant pågår nämligen arbete på en reformering av gällande stadsplanelagstiftning och, enligt vad utskottet inhämtat, torde denna fråga möjligen redan nästkommande år kunna föreläggas riksdagen. Att resultatet av det sålunda pågående utredningsarbetet bör avvaktas, innan ståndpunkt tages till frågan om utvidgning av ensittarlagens tillämplighetsområde till att avse jämväl jord, som ingår i fastställd stadsplan, torde vara så mycket nödigare, som en dylik utvidgning av ensittarlagens tillämplighetsområde kan vara ägnad att verka försvärande på den tillämnade reformeringen av stadsplanelagstiftningen. Utskottet finner fördenskull motionen I: 252 i nu förevarande del icke böra bifallas.

Motionen blev av riksdagen avslagen.

Utskottet. Vid det förnyade övertägande, som utskottet ägnat den i motionen väckta frågan, har utskottet icke funnit anledning frånträda sin ovan återgivna vid 1925 års riksdag uttalade uppfattning.

Av den till innevarande riksdag avgivna riksdagsberättelsen framgår, att den pågående utredningen angående reformering av stadsplanelagstiftningen beräknas vara slutförd i början av innevarande år.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 februari 1928.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, von Sydow, Linder, Österström, greve Spens, Frändén, Sigfrid Hansson* och *Petrén*; samt

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Öberg, Hage**, *Magnusson* i Skövde, *Johanson* i Hallagården, *Olovson* i Västerås, *Andersson* i Rasjön och *Pettersson* i Hällbacken.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.